

PROČ PSYCHOLOGIE

Kdysi bývala fara něco jako poradna pro všechny záležitosti. Dnes máme celou řadu poraden odborných. Zkušenost však ukázala, že specializace má stinnou stránku v omezení na dílčí hlediska. Nejen to: člověk v nouzi potřebuje víc než znalecké vyšetření a léčebnou proceduru. K mobilizaci duševních sil, tak důležitých i pro překonání fyzických chorob (jak prokazuje psychosomatika) potřebuje, někdy mimořádně naléhavě, být přijat jako osoba, na níž někomu záleží, nejen jako případ. Čím hlouběji je zasažena duše, tím větší je potřeba najít bratra člověka, kterému je možné otevřít se, neboť má srdce a nezradí důvěru.

A tak zůstává kněz dále poradní instancí pro mnohé. Vyplývá to už z jeho duchovního poslání (viz A. Baumann, Kněz a člověk v zoufalé situaci. Teologický sborník č. 3). Spolu ovšem rozhoduje, nyní stále více, jeho osobnost: lidský přístup, moudrost a zkušenost. Proto nejen farní ovečky, ale i jiní se obrátí v tísní na kněze, ale také na věřícího kamaráda, sousedku, spolupracovníka, příbuzného. Osobnost lidsky a duchovně zralého křesťana totiž normálně vzbuzuje důvěru.

Z toho ovšem plyne závěr, který bychom neměli jen tak přejít. Společnost materiálně zajištěná potřebuje naši materiální pomoc minimálně. Zato potřebuje mnohem víc než dříve lidi se srdcem, samaritány obvazující rány duše, přátele pro špatné počasí. Taková je tedy dnešní charita, naše služba světu, přední forma lásky a nehalasný apoštolát: soucítit s opuštěným radostí i pláčem, jít s nejistým jednu i dvě míle jeho životní cesty, s člověkem sevřeným úzkostí prostě zůstat, lámat si hlavu za bezradného, probouzet tupého z malátnosti, poníženého pozvednout úctou — nést s bližním, který je mi poslán do cesty, jeho břemeno. S kýmkoli z lidských bratří a sester. A znovu: netýká se to jen kněží, lékařů a psychologů.

Tady přichází k slovu psychologie. Vždyť se na kohokoli z nás může obrátit a do našich rukou vložit svůj osud člověk, který se spoléhá nejen na naši laskavost, ale i odpovědnost. Dříve často nebylo lze víc, než radit na základě intuice a zkušenosti. Dnes je k dispozici rozsáhlé vědění o lidském nitru, které se nedá s dobrým svědomím ignorovat. Jinak např. horlivý zpovědník nepochopí, že člověku v těžké depresi pokáním neprospěje, nýbrž u něho zvýší riziko sebevraždy (viz G. Irle, Duchovní péče o depresivní jedince. Teologický sborník č. 3). Je zřejmé, že odpovědnost duchovního „profesionála“ i „amatéra“ může být mimořádně velká. Řešení není v distancování se od poradní aktivity, ale v dosažitelné poučenosti a ve vědomí mezí. Jestliže nestačím nebo si nejsem jist, pošlu klienta k odborníkům. Byly by sice žádoucí pro věřící lidi vlastní poradny (bylo nám to znemožněno); všestranně vyhovující poradce – výborný psycholog či psychiatr a současně svědomitý křesťan – nebývá snadno dostupný. Přesto se dá říci, že specialisté v poradnách a léčebných institucích postupují vcelku korektně a diskrétně i vůči věřícím pacientům. Zpravidla stojí o spolupráci kněží. Zásadně odmítat odbornou pomoc by se tedy těžko dalo ospravedlnit.

Zájem o psychologii není tedy věc pouhé záliby. Skutečná láska chce a musí sloužit dobře, co nejlépe. Proto poznatky souboru věd o lidské psychice patří na přední místo, mezi světskými obory ve službách pastorače. Platí to především o praktické,

terapeutické aplikaci. Ovšem i rozhled po teorii je potřebný, patří ke kulturnímu minimu. Řada termínů z psychologie a psychiatrie zdomácněla v hovorovém jazyku a je škoda ztrapňovat se jejich vadným užíváním nebo neznalostí.

Stojí za připomenutí, že se teologie vždycky zajímala o psychologii, samozřejmě své doby. Např. sv. Tomáš Akvinský věnuje psychologické problematice ve své Summě celé dva soubory kvestií (I, 75–89; I–II, 22–48) a opírá se tam nejen o Aristotela a Platóna, ale i o Averroesa, Avicennu a další. Novodobá teologie (pastorální, morální, spirituální, katechetická) si začala pozorněji všimnout této oblasti nejprve v rámci pastorální medicíny (psychiatrie), nověji v pastorální psychologii. Pro praktikování víry v celém rozsahu je slibný rozvoj psychologie náboženství, s níž se doufáme setkat v jiné tematické souvislosti.

Psychoterapie přitahuje zájem mj. i svými zdánlivě přístupnými metodami. Jenže odborníci varují před pokusy polovzdělaných laiků, neboť místo pomoci mohou uškodit. Ostatně zejména skupinová terapie je ještě ve vývoji a hodnotí se dnes střízlivěji než v začátcích. Odborně vedená psychoterapie v prostoru víry naznačuje své větší možnosti a vstupuje do kritického dialogu se školami, které nepočítají s transcendencí a svobodnou osobností.

Dřívější materialistické a deterministická východiska začala korigovat nová tzv. humanistická psychologie. Ta je současně zdravou reakcí na rostoucí neosobní pojednávání pacienta jako objektu ke zkoumání nebo k opravě. Směr lidského přístupu k člověku razí stále více křesťansky inspirovaných praktiků; např. A. Terruweová prokazuje i průkopnickou praxí, jak životodárný a uzdravující prvek je psychologické potvrzení bližního, tj. láska podle evangelia.

Pastoračně laděná psychoterapie má svůj význam dále v tom, že objevuje a napravuje tzv. ekleziogenní neurózy (skrupulantství atd.), způsobené chybami v církevní výchově a působení. Důležitější než napravovat je předcházet, a proto upozorňovat na všechno, co nezdravého bylo zděděno popř. začíná bujet.

Zbývá něco dodat? Možná to nejpodstatnější. Psychologie nám umožňuje lépe pomáhat druhým tím, že do nich lépe vidíme. Jenomže naše Já je bližní číslo 1 („jako sebe“), proto musíme začít u něho a umožnit mu uzdravení z různých neduhů, i duchovních, především lepším viděním sebe. Mnohostrannou pomoc nám nabízí právě moderní věda o duševnu, vědomém i nevědomém. Její velký dar je tedy *pravda o nás samých*. O jednotlivcích, o společenstvích, o církvích. O kořenech a souvislostech slabostí, nešvarů, neřestí osobních i společných, o bariérách a záludnostech v mezilidských vztazích i mezi blízkými a upřímnými. O věcech, které neseme či vláčíme jako břemeno, jako nutné zlo, protože si s nimi nevíme rady.

Proč je naše svědectví slabé? Možná proto, že druhým nerozumíme, neboť nerozumíme sobě. Neumíme sestoupit, prodrat se až do zasutých propastí v nás. Nebo nechceme, nechce se nám, bojíme se tmy, z níž vycházejí naše selhání. Ztratili bychom rovnováhu, kdybychom odhalili, oč méně ušlechtilé jsou ve skutečnosti motivy našeho jednání? Jistě, není možné každému doporučit, aby prodělal psychoanalýzu, ale zbývá mnohé jiné. Stačí studovat nebo pročítat dobrou psychologickou literaturu a přitom

reflektovat podstatně více sebe než druhé. Přibrat si do zpytování svědomí i to, co je mimo pásmo známých definovaných hříchů, ale co se ukáže k našemu ustrnutí jako kořen zla, které z nás vychází (a ne z jiných nebo z věcí).

Světcí jsou do krajnosti pravdiví, proto přitahovali současníky a imponují i nám. Století propagandy a reklamy žízňají po pravých, pravdivých osobnostech. Jen jako takoví (jedinci i církve) můžeme být dobrými svědky Kristu, který „věděl, co je v člověku“ a řekl o sobě „já jsem pravda“.

red